
Privim ca abonați pe D-nii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

REVARSAREA.

Mă cheamă Louis Roubieu. Sînt de șapte zeci de ani, și m'am născut în satul Saint-Jory, la cite-va leghe de la Tuluza, în susul Garonei. Patrusprezece ani, m'am luptat cu pămîntul, ca să-mi agonisesc pînea. În sfîrșit, m'am mai cuprius, și luna trecută, ieram încă cel mai bogat țeran din comună.

Pare că ierăm binecuvîntată casa noastră. Norocul ieșea din pămînt; soarele ne priea ca un frate și nu-mi amintesc de vre un an reu. Ieram aproape o duzină în această fericire. Ieram ieu, încă verde, îmi duceam copiii la muncă; apoi, fratele meu mai mic Pierre, holteiū bătrîn, în vremea lui serjent; apoi sora-meă Agathe, care ședea la noi după moartea bărbatu-su, femeie zdravănă și veselă, risetele iei se auzea până la celălalt capăt al satului. Apoi ierau cei mai tineri: fecioru-mieu Jacques, femeea lui Rose, și cele trei fete ale lor, Aimée, Véronique și Marie; cea dintăiū măritată cu Cyprien Bouisson, de la care avea doi copii unul de doi ani, altul de zece luni; a doua, logodită de curînd, și care ieră să se mărite cu Gaspard Rabuteau; a treia, în sfîrșit așa de albă, așa de bălae, pare că ieră născută la oraș. Zece ieram, numărînd pe toți. Ciud ne puneam la masă, soră-meu Agathe ședea la dreapta mea, frate-mieu Pierre la stînga; copiii roată în jurul mesei, după vristă. un șir în care capetele mergeau scăzînd până la băețelul cel de zece luni, care mîncă supă singur ca un om. Vă încredințez că se auzeau lingurile în furfurii. Mîncau copiii virtos. Și ce veselie frumoasă, printre înbucături simțeam în vine mîndrie și bucurie, cînd copilașii întindean mînele la mine, strigînd:

— Bunicule, da dă-ne pîne!.. O bucată mare, iei! bunicule!

Ce zile bune! Pierre, sora, născocea jocuri, povestea istorii de pe cînd fusese în oaste. Mătușa Agathe, duminica, făcea prăjituri pentru fete. Apoi, Mariea știea cînteco de beserecă și ne le cîntă ca un băet de la beserică; parecă ieră o sfîntă, cu părul iei blond pe umere și cu mînele împreunate. Mă hotărisem să innalț casa cu un rînd, cînd dădusem pe Aimée după Cyprien; și spuneam rîzînd că va trebui să-i mai adăugim încă unul, după nunta lui

---

*) Traducere din „*Èmile Zola*.”

Gaspard cu Véronique; așa că am ajunge până la ceriu cu casa, dacă am fi tot înălțat-o la fie care nuntă. Nu voeam să ne despărțim. Mai degrabă am fi zidit un oraș pe pământul nostru aproape de casa cea veche. Când se futeleg familiile, așa-î de bine de trăit și de murit unde ai crescut!

Luna lui mai a fost minunată, anul acesta. De mult, semănăturile nu se arătase așa de frumoase. În ziua aceea, tocmai, îmblasem cu fecioru-mieu Jacques pe la toate. Plecasem pe la trei ceasuri. Finațele, pe malul Garonei, se întindeau, de culoare verde încă fragedă; iarba ieră de vr'o trei picioare, și niște lozii puse anul celălalt, dăduse mlădiți de cîte un metru. Apoi mersesem pe la grîe și pe la vii, cîmpuri cumpărate unul cîte unul, cu cît prindeam la bani grîiele creșteau dese, viile înflorite, făgăduiau roadă îmbielșugată. Și Jacques rîdea cu toată inima, bătîndu-mă pe umăr.

— Iei tată, nu vom avea lipsă nici de pîne nici de vin. Te-ai întîlnit se vede cu D-zeu, de plouă bani pe pământul nostru?

A desea, glumeam între noi de sărăciea noastră din trecut. Jacques avea dreptate, se vede că căpătasem colo sus prieten pe vre un sfînt sau pe D-zeu însuși, căci aveam un noroc nebun. Pe bătea grindina, grindina se oprea tocmai lingă ogoarele noastre. De se îmbolnăveau viile vecinilor, ieră ca un zidiu apărătoriu împrejurul alor noastre. Și la urmă mi se părea că așa ieră drept. Ne făcînd nici un reu nimărui, credeam că mi se cuvenea asemenea fericire.

Intorcîndu-ne a casă, trecusem la pămînturile ce aveam de cealaltă parte a satului. Sădisem duzi și se prinsese de minune. Migdaliî făceau roade. Vorbeam veseli, făceam planuri. Când vom avea banii trebuitori, vom cumpără niște bucăți de pămînt ca să legăm pe cele ce le aveam unele cu altele și să fim stăpîni pe o bucată din comună. Roadele anului, dacă ar fi ieșit cum se arătau de pe atunci, ne-ar fi pus în stare să ne îndeplinim dorințele.

Aproape de casă ne ieși innainte Rose, dînd din mîni și strigînd:

— Da veniți mai iute!

O vacă făcuse vițel. Toată casa ieră în mișcare, Mătușa Agathe se învîrtea încolb și în coace cu toată greutatea icî. Fetele se uitau la vițel. O binecuvîntare nouă venise peste noi. De curînd mărisem grajdurile, în cari se aflau la o sută de capete de vite, vaci, mai ales oi, fără să mai număr și caii.

— Ferice zil strigăi. Vom bea de sară o garafă de vin fierț.

Atunci, Rose ne trase mai de-o parte și ne spuse că Gaspard, logodnicul Véronicăi, venise să se înțeleagă pentru ziua nunței. Îl oprise la masă. Gaspard, fiul cel mai mare al unui țeran de la Moranges, ieră un flăcău de vre o două-zeci de ani, cunoscut în toate împrejurimile pentru puterea lui de necrezut; într-o serbătoare la Tuluza, dovedise pe Martial Leul a miezei. Cu toate acestea, băet bun; inimă de aur, chiar prea sfios, și se înroșea când se uită la dînsul Véronique liniștit în față.

Rugăi pe Rose să-l chieame. Ședea în fundul ogrăzei, ajutînd slugilor, ce întindeau niște pinze. După ce intră în odaea de mîncare, unde ieram, Jacques se întoarse spre mine, zimbînd:

— Vorbește, tată.

— Iei? zisei, vii, fătul meu, ca să hotărîm ziua cea mare?

— Da, tocmai, tată Roubieu, respunse iel, foarte roș la față.

— N'ai de ce te înroși, fătul meu, urmăi. Va fi dacă voești, pe ziua sfintei Felicité, la 10 Iulie; sîntem la 22 Iunie, numai douăzeci de zile de așteptat... Sărmana mea răposată... o chieamă Felicité și ziua ieii vă va fi cu noroc... Iei? ne-am înțeles?

— Da, bine, pe ziua sfintei Felicité, tată Roubieu. Și ne dădă mie și lui Jacques cite o lovitură în palmă, de credeai că ar fi omorît un bou. Apoi, sărută pe Rose, zicîndu-îi mamă.

Acest flăcău, cu pumnii îngrozitori, iubea pe Véronique de nu mai voea nici să minince nici să bee. Ne mărturisî că se îmbolnăvea, dacă nui-o dădeam.

— Acuma, zisei ieu, stai la masă... Decî la supă cu toții! Mii foame de nu vă văd!

În aceea zi furăm unsprezece la masă. Puseserăm pe Gaspard și pe Véronique alături, și iel stătea și o privea, uitînd farfuriea, așa de mișcat, simțînd'o a lui, că i veneau une ori lacrimi mășcate în ochi. Cyprien și Aimée, luați numai de trei ani, zimbeau, Jacques și Rose, cari trăiseră douăzeci și cinci de ani, ședeau mai serioși; și, totuși, pe furis, se priveau cu căutături umede de iubirea lor așa de veche. Cît despre mine, îmi părea că viețuesc din nou în acești doi în drăgostiți, a cărora fericire aducea un colț de raiu la masa noastră. Ce supă bună mîncarăm în sara aceea! Mătușa Agathe, tot glumeață, începă a năcăji pe tineri. Atunci, Pierre voi să povestească dragostea lui cu o domnișoară din Lyon. Din fericire, ieram la sfîrșitul mesei și toți vorbeau dintr'o dată. Scosesem din pivniță două gărăfi de vin fierț. Ciocnirăm păhare pentru norocul lui Gaspard și al Véronicăi; la noi se chieamă noroc, dacă nu se bat, fac mulți copii și string saci de bani. Apoi cîntarăm. Gaspard știea cîntece de dragoste

în limba poporului. În sfârșit cerurăm de la Marie un cîntec: iea se sculă în picioare și cîntă cu un glas care-ți gîdilea urechile foarte plăcut.

Mersesem la fereastră. Gaspard veni lîngă mine, ieu îi zisei:

— Nu-i nemică nou pe la voi?

— Nu, răspuse iel. Se vorbește că au fost ploii mari, se zice că se pot întîmpla nenorociri.

În adevăr în zilele trecute, ploase șese-zeci de ceasuri, fără încetare. Garona ieră mare din ziua cealaltă; dar aveam încredere într'însa; și, pe cîtă vreme nu vîrșă, nu puteam să o credem vecină rea. Ne' făcea atîtea îndatoriri! Apa iei ieră așa de lată și de liniștită! Apoi țeranii nu-și părăsese ușor borta lor chiar cînd acoperemîntul amenință să se năruie.

— Da nu va mai fi nemic, zisei dînd din umere. În toți anii, se petrece tot același lucru: riul se zborșește, ca și cum s'ar fi mîncat, și peste noapte se liniștește, se strînge a casă, mai nevinovat de cît un miel. Vei vedea, fătul meu; va fi o glumă și acum.... Uită-te ce timp frumos!

Și cu mîna îi arătai cerul. Ieră pe la șapte ceasuri sara, soarele apunea. Ce albastru frumos! Ceriul ieră peste tot albastru, curat, soacrele apunînd semănă o pulbere de aur. De sus cădea o bucurie liniștită, care cupriunea tot orizontul. Nu mai văzusem adormind satul într'o liniște mai blindă. Pe țuglele cari acopereau casele, lucea încă o lumină trandafirie. Auzeam cum rîdea o vecină, apoi glasuri de copii în uliță, dînnaiutea noastră. Mai departe, se ridicau, slăbite în depărtare, zgomotele turmelor cari se întorceau la grajduri. Glasul gros al Garonei horăea, fără încetare; dar îmi părea că-i glasul tăcerei însă-și, așa ieram de deprins cu zgomotul iei. Incet-incet, ceriul se albea, satul adormea mai tare. Ieră sara unei zile frumoase, și gîndeam că toată fericirea noastră, roadele cele bogate ale cîmpurilor, casa fericită, logodna Veronicăi, ne cădeau de sus, ne soseau chiar în lumina cea curată. O bine cuvîntare se întindea peste noi, cu trecerea sărei.

Mă întorsei în lăuntru odăei. Fetele stăteau de vorbă. Le ascultam zîmbind, ciud, de o dată, în liniștea cîmpiei, un strigăt fugrozitoriu resună, un strigăt de groază și de moarte:

— Garona! Garona!

II.

Ne răpezirăm în ogradă.

Saint-Jory se află într'o vale, la vr'o cîinci-sute de metri de la Garona. Șiruri de plopi nalți, ne ascundeau riul:

Nu zăream nemică. Și strigătul resună:

— Garona! Garona!

Pe neașteptate, din drumul mare, se repezără înaintea noastră doi bărbați și trei femei; una ținea un copil în brațe. Iei strigau, nebunii de groază, fugind cât puteau pe pământul virtos. Înturnau capul din cînd în cînd, cu fața îngrozită, ca și cum i-ar fi urmărit o potae de lupi.

— Dar ce au? întrebă Cyprien. Vezi ceva bunicule?

— Nu, nu, zisei. Nici nu se mișcă frunzișul.

În adevăr, nu se zărea nici o mișcare la orizont. Dar vorbeau încă, cînd, între trunchiurile ploilor, în urma celor ce fugeau strigînd, în mijlocul tufelor mari de iearbă, văzurăm arătîndu-se ca o haită de dobitoace cenușii, pătate cu galbăn, valurile împingeau alte valuri, o năvălire de apă făcînd valuri rotunde, scuturînd spume albe, clătînd pământul sub galopul greoi al mulțimei.

Și la rîndul nostru, strigarăm desnădăjduiți—Garona! Garona!

De drum alergau în spre noi cei doi bărbați și cele trei femei. Auzeau cum îi ajungeau valurile. Acuma veneau valurile pe o singură linie, rostogolindu-se, sfărîmînduse, făcînd un zgomot ca al unui batalion cînd se răpede la atac. De la cea dintăi lovitură rupseseră trei plopi, cari căzură și se acufundară. O colibă de scînduri fu înghițită, un zidiu se crăpă; căruți fură luate ca niște fire de pae. Dar apele parcă urmăreau mai ales pe fugarii. La o cîrnitură a drumului, care apucă acolo la vale căzură de o dată cu mulțimea și le tăieră calea. Iei alergau încă, pășind în baltă, ne mai strigînd, nebunii de spaimă. Apele li se sueau până la genunchi. Un val foarte mare se aruncă asupra femeii celei cu copilul în brațe. O înghiți.

— Iute! iute! străgăi. Să ne întoarcem... casa-i tare. N'avem de ce ne teme.

Pentru mai bună siguranță, ne suirăm chiar de o dată în rîndul al doilea. Fetele se suiră întăi. Ieu mă îndărătuiceam să nu mă suiă de cît mai la urmă. Casa ieră zidită pe o ridicătură, mai sus de cît ulița. Apa năvălea în ogradă, încetul, cu zgomot slab. Nu ne prea temeam.

— Nu va fi nemică, zicea Jacques, ca să-și încurajeze copiii... Îți aduci aminte, tată, la 55, apa a intrat în ogradă ca și acuma. Ieră de o palmă; apoi s'a tras înapoi.

— Reu pentru semănături, zise încet Cyprien.

— Nu, nu, n'are să fie nemică, ziseră ieu, văziud ochii rugători ai fetelor.

Aimée culcase copii în patul iei. Iea ședea la căpătăiul patului cu Veronique și cu Marie. Mătușa Agathe zicea să înfier-

bintăm vinul scos din pivniță, pentru a prinde la curaj. Jacques și Rose la aceeași fereastră priveau. Ieu stăteam cu frate-mieu, cu Cyprien și Gaspard la cealaltă fereastră.

— Suiți-vă aice! strigăi la cele două slugi, cari imblau prin ogradă în apă. Nu stați și vă udați picioarele.

— Dar vitele? ziseră iele. S'au spărieat, se omoară în grajdii.

— Lăsați-le, veniți sus. ...Mai pe urmă. Vom vedea.

Nu ieră chip de scăpat vitele, dacă revărsarea ar fi crescut încă mult. Credeam de prisos să mai spăriuș pe ceialaltă. Atunci mă siliu să mă arăt foarte liniștit și lipsit de vreo teamă. Stăteam cu coatele pe fereastră, vorbeam, arătam cum se întindea revărsarea. Riul după ce dăduse asalt satului, îl stăpînea acuma până în cele mai îndepărtate ulicioare. De acuma nu mai năvăleau valurile cu furie, dar căutau să ne înnece încet și cu o putere neînvinșă. Adîncitura în care ieră Saint-Jory, se schimbă în lac. În ogradă, apa ajunsese de un metru. O vedeam cum creștea; dar ziceam că stă pe loc, chiar îndrăzneam a spune că scade.

— Ieată-te silit de a dormi la noi, tătul mieu, zisei întorcîndu-mă către Gaspard. Afară dacă vor fi drumurile slobode până peste cite-va ceasuri...Lucru foarte cu putiuță.

Se uită la mine, fără să răspundă, cu fața galbănă de tot; apoi văzui că privește lung pe Véronique, cu o îngrijire nespusă.

Ierău opt ceasuri și jumătate. A fară, ieră încă ziuă, ziuă albă, tristă sub ceriul palid. Slugile, înainte de a veni sus, avuseră pricepere și aduseseră două lampe. Le aprinsei, gîndind că lumina lor va veseli puțin odăea întunecoasă, în care fugisem. Mătușa Agathe, adusese o masă în mijlocul odăei și voea să jucăm cărți. Această femeie bună din cînd în cînd să uită la mine, și se silea să alunge întristarea copiilor. Ieră tot veselă; ridea ca să alunge spaima ce creștea în jurul ie. Mătușa Agathe puse la masă cu de a sila pe Aimée, pe Véronique și pe Marie. Le puse cărțile în mină, jucă și iea arătîndu-se foarte interesată, bătînd, tîind, dînd cărți, spunînd atîtea că mai mai nu se auzea zgomotul apelor. Dar fetele nu puteau uita; ierău albe ca varul, cu mînele tremurînd, ascultau. La fie ce clipală, jocul se oprea. Una dintrînsele se întoarse spre mine, și mă întrebă încetișor:

— Bunicile, tot se sue?

Apa se suea cu iuțală îngrozitoare. Glumeam, respondeam:

— Nu, nu, jucăți fără grijă. Nu-i primejdie.

Niel o dată nu-mi simțisem inima mai zdrobită de asemenea neliniște. Toți bărbații se așezaseră înaintea ferestrelor pentru a ascunde priveliștea cea înspăimîntătoare. Încercam să zimbim, stînd cu fața spre odăe, în fața lampelor liniștite, cari aruncau cercuri de lumină pe masă, ca niște candelă. Îmi aminteam se-

rile de icarnă, cînd ne adunam în prejurul acestei mese. Ieră tot acea liniște, tot acea odae plină de iubire călduroasă. Și pe cînd pacea ieră acoloa, auzeam la spate mugetul riului ieșit peste maluri, care se tot urcă.

— Louis, îmi zise frate-mieu Pierre, apa a ajuns la un metru de la fereastră. Trebuie să vedem ce-i de făcut.

Il silii să tacă, strîngîndu-i brațul. Dar nu mai ieră cu putință să ascundă primejdia. În grajduri, vitele se omorau. De o dată se auziră zbierete, răgetele turmelor nebuue; și caii scoteau țipete răgușite, cum au obiceiul cînd sînt în primejdie și cari se aud așa de departe.

— Dumnezeule! Dumnezeule! zise Aimée, care se sculă, cu pumnii la tîmple, scuturată ca de friguri.

Toate se sculaseră, și nu puturăm să le oprim de la ferești. Stătură, drepte, mute, cu părul zbîrlit de vîntul friceii. Amurgul sosise. O lumină ciudată plutea pe apa mîloasă. Ceriul palid semănă a giulgiu alb aruncat pe pămînt. În depărtare, se vedeau fumuri. Total se încâlcea, ieră sfîrșitul unei zile de groază pierzîndu-se într'o noapte de moarte. Și nici un zgomot omenesc, nemică afară de horăitul acestei mări întiuse la nesfîrșit, nemică de cît mugetele și nechezatul vitelor!

— Dumnezeule! Dumnezeule! ziceau femeile, încetișor, pare că se temeau să vorbească tare.

O pîrîitură îngrozitoare le tăe vorba. Vitele furioase stricaseră porțile grajdului. Trecură în valurile galbene, duse de puhoiul. Pe oile ducea apa ca pe niște frunze uscate, cu grămada, învîrtindu-le în mijlocul turburării apelor. Vacele și caii se luptau, mergeau, apoi nu mai dădeau de fund. Calul nostru cel cenușiu mai ales nu vrea să moară; se ridică în două picioare, întindea gîtul, suflă ca un foiu; dar apele înfuriete îl apucară de la spate și-l văzurăm, obosit, căzînd.

Atunci începurăm și noi a țipă. Ne veneau strigătele în gît fără de voe. Aveam nevoie de strigat.

Cu mîinile întinse cătră vitele noastre cari se duceau, ne boceam, fără a ne auzi unii pe alții, scoțînd plîsetele și suspinele stăpînite până atunci. Ieram sărăciți! semănăturile se pierduseră, vitele se înecaseră, norocul se schimbasese în cîte-va ceasuri! Dumnezeu nu ieră drept; nu-i făcusem nici un reu, și ne luă tot. Arătam pumnul la ceriul. Vorbeam de primblarea de după amiază-zî, de fînațe, de grie, de vii, pe cari le găsiseam așa de pline de făgăduinți. Toate fuseseră minciuni! Norocul ne înșelă. Soarele mințea, cînd apunea așa de blînd și de liniștit, în mijlocul nopței senine.

Apa se tot suea. Pierre, care luă sama, îmi strigă:

— Louis, să băgăm samă, apa ajunge până la fereastră. Această veste ne scoase din toropeală. Imi venii în fire și zisei dînd din umere :

— Bani nu-s nemică. Cit vom fi cu toții, n'are pentru ce ne părea reu.... Ne vom pune pe lucru și pace.

— Da, da, ai dreptate, tată, zise Jacques, întiorîndu-se. Nu sîntem în primejdie, zidiurile-s tari... Să ne suim pe acoperemînt. Apa începuse a intra pe ușă, după ce se suise pe scări cu îndărătnicie. Ne repezirăm pe scară în pod, unii lingă alții ca să nu ne părăsim în primejdie. Cyprien nu ieră cu noi. Il cheimăi și-l văzui venind din odăile de alături, cu fața turburată. Atuncia fiind că văzui că cele două slugi lipsesc și fiind că vocam să le aștept, mă privi ciudat și-mi zise încet :

— Au murit. Colțul podului, de supt odaea lor s'a prăbușit.

Sărmanele fete merseseră să-și iee economiile. Imi spuse, tot încet, că întrebuițaseră o scară pentru a trece în casa vecină. Il rugăi să tacă. O receală imi trecuse pe la ceafă. Moartea intrase în casa mea.

Cînd ne suirăm la rîndul nostru, nici nu giudirăm să stîngem lămpela. Cărțile de joc stăteau împrăștiete pe masă. Apă ieră de o palmă în odae.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

Din fericire acoperișul ieră mare și nu prea plecat. Se putea sui pe dînsul printr'o băgeagă de-asupra căreia ieră o parte dreaptă. Acolo fugirăm toți. Femeile se așezaseră jos. Bărbații mergeau până la ogeaguri cari se rîdicau la cele două margini ale casei, să vadă ce mai ieste. Ieu răsămîndu-mă de băgeagă priveam în toate părțile.

— Nu se poate să nu ne vie nime în ajutoriă, zisei cu curaj. Cei de la Săntin au bărci. Vor trece pe aice... Uitați-vă ! încolo, nu se vede oare un finariu pe apă ?

Dar nime nu-mi respundea. Pierre, fără să știe ce făcea, aprinsese liuleaua, fumă așa de tare, că la fie care gură de fum scuipea bucăți de ciubuc. Jacques și Cyprien se uitau în depărtare, cu fața întristată ; iar Gaspard, stringînd din pumnii, se tot iuvertea pe acoperiș, pare că căută pe unde să ieasă. La picioarele noastre femeile grămadă, mute, tremurînd, își ascundeau fața ca să nu mai vadă. Cu toate acestea Rose ridică capul, se uită împrejur și întrebă.

— Și slujnicele, unde-s ? de ce nu se sue aice ?

Nu respunseși. Iea mă întrebă atunci de a dreptul, uitîndu-se țintă în ochii mei.

— Unde-s slujnicele?

Mă întorsei în altă parte, nu puteam minți. Simțeam frigul morței care mă atinsese, că atinge și femeile și fetele. Înțeleșeră: Marie se sculă drept în picioare, suspină, apoi căzu, lacrimile o podidiră. Aimée ținea strînși în fustele sale pe cei doi copii, îi ascundea pare că pentru ca să-i apere. Véronique, ascunzîndu și fața cu minile, nu se mișcă. Mătușa Agathe, însă-și, palidă, făcea crucea mari, zicînd rugăciuni.

În acest timp priveliștea în jurul nostru se făcea măreață. Noaptea ieră limpede ca nopțile de vară. Nu ieră lună, dar pe ceriū străluceau nenumărate stele, ceriul ieră așa de albastru că umplea întinderea cu lumină albastră. Pare că încă tot ținea amurgul, așa de limpede ieră ceriul. Și pătura de apă, se întindea sub bîndeta ceriului, albă de tot, ca luminoasă și iea cu o lumină a iei, în virful fie căruī vâl se aprindea o lucire slabă. Nu se mai vedea pămîntul, tot șesul trebuia să fi fost acoperit. Din timp în timp uitam primejdica. Într'o sară, îngă Marseille, văzusem inarea astfeliū, și stătusem prias de mierare înaintea iei.

— Apa se sue, apa se sue, tot zicea frate-mieu Pierre, tot rumpînd în dinți ciubucul lulelei, care se stînsese.

Apa ieră la un metru de la acoperiș. Nu mai ieră așa de liniștită ca până acuma. Se făceau curgeri. Nu mai ieram apărați de ridicătura de pămînt, care se află înaintea satului. Atunci în mai puțin de un ceas apa ajunsese amenințătoare, galbănă, năvălea asupra casei, aducea poloboace desfundate, grinzī, grămăzi de burenē.

În depărtare se dădeau asalturi în potriua zidiurilor și auzeam resunetele. Plopi cădeau cu pîrîturi de moarte, case se risipeau, ca niște căruți de prund răsturnate pe marginea drumului.

Jacques, sfășieat de suspinele femeilor, tot zicea:

— Nu putem sta aici. Să încercăm ceva. Tată te rog, să cercăm ceva.

Bilbieam, ziceam după dînsul.

— Da, da, să încercăm ceva.

Și nu știeam ce. Gaspard zicea să icie pe Véronique în spate, să o ducă în not. Pierre vorbea de o plută. Ieră nebunie. Cyprien zise în sfîrșit.

— Numai de am putea ajunge până la beserecă.

De asupra apelor, beserica stătea în picioare cu clopotnița iei în patru muchi. De la noi până la dînsa mai ierău șapte case. Casa noastră cea dintaiū diu sat, ieră lingă o zidire mai naltă, care se alătură lingă altă zidire. Poate mergînd pe acopereminte, am fi putut ajunge la beserecă și să ne suim în clopot-

niță. Mulți trebuia să fi scăpat acolo, căci nu vedeam pe nime pe casele vecine, și auzeam glasuri cari veneau de la clopotnița. Dar ce de-a primejdii pentru a ajunge până acolo.

— Ieste cu neputință, zise Pierre. Casa lui Raimbeau ieste preca naltă. Ar trebui scări.

— Mă duc să văd, ori ce ar fi, zise Cyprien. Mă voi întoarce, dacă drumul nu va fi bun. Altfeliu vom merge cu toții, vom duce fetele. Il lăsai să meargă. Avea dreptate. Trebuca de cercat chiar cele cu neputință. Cu ajutoriul unui cârlig de fier prins de ogeagul vecin șezui pe casa de alături, când femeea lui, Aimée, ridicând capul, văzu că nu mai ieră cu noi și strigă:

— Unde-i? Nu voi să mă părăsască. Sintem împreună să murim împreună.

Când îl văzu sus pe casa de alături, alergă pe țigle, cu copii cu tot, zicea:

— Cyprien, așteaptă-mă. Merg cu tine, vreu să mor cu tine.

Se îndărătnică. Iel, plecat, o rugă spunându-i că se va întoarce, că mergea pentru mîntuirea tuturor. Dar iea rătăcită, ridică capul și tot zicea:

— Merg cu tine, merg cu tine. Ce te împiedec? merg cu tine.

Iel luă copii. Apoi, o ajută de se sui. Îi văzurăm pe muchea de sus a casei. Mergeau încet. Iea își luase copiii în brațe, plîngeau, și iel la fie-care pas se întoarcea, o sprjinea.

— Du-o la loc fără primejdie, întoarce-te în dată! strigăi.

Il văzui cum ne făcea semne cu mîna, dar mugetul apelor ne oprî de a auzi ce spunea. In curînd, nu-l mai văzurăm. Se scoboriseră pe ceea-laltă casă, nu așă de naltă ca cea dintăi. Peste cinci minunte îi văzurăm pe casa a treia, al căreia coperiș, ieră foarte plecat, căci se tîrau în genonchi pe vîrf. Mă cuprinse o groază neașteptată. Incepui a strigă, cu mîuele la gură, din toate puterile:

— Intorțeți-vă, Intorțeți-vă.

Și cu toții, Pierre, Jacques, Gaspard, strigau să se întorne. Glasurile noastre îi ținură în loc un minunt. Ajunseseră la locul unde se îndoea ulița, în fața casei lui Raimbeau, o zidire naltă al căreia acoperiș se înalța cu trei metri mai sus de cit cele vecine. Stătură o clipă la îndoeală. Apoi Cyprien se sui de-a lungul unei țevii de ogeag, ca o niță. Aimée, care se invoesc să-l aștepte, stătea în picioare pe țigle o vedeam de departe foarte lămurit, strîngînd copiii la piept, neagră, pe ceriul luminos, parecă mărîtă Atunci începî nenorocirea cea înspăimîntătoare.

(Va urmă).

I. Nădejde.

Unor Domni de La „Școala Română“

Toate certele vin din pricină că foarte mulți oameni sînt lipsiți de facultatea înțelegerii cit și de a judecă-ți; sînt mulți cei cari critică și ocăresc din gustul de a ocări fără să-și dea osteneala de a judeca de au dreptate ori ba. În moda criticilor, și trebuie să se știe de iea. Ce le pasă redactorilor de vor spune în criticile lor cele mai mari monstruoziități științifice, nime n'are să-i tragă la judecată, și cred că ie de ajuns să spue cu imbielșugare la ocări. Putem zice cu drept cuvînt că criticii îi „à la Literatorul“ și „à la Școala Română“ numai și-au bătut joc de cetitorii lor, crezîndu-i așa de profani în ale științei. Toată lumea n'a făcut licența în științele naturale, dar tot se pricepe mai mult de cit cred onorații redactori. Indărătnicia unită cu îngîmfarea, cu neștiința și neînțelegerrea sînt boalele cele mai primejdioase pentru scriitorii și de cari se pare că sufar și D-nii despre cari voiți vorbi. Fie cine prins cu vre o prostie ori cu vre-o furătură poate respunde ceva, dacă nu alta măcar te înjură. Dar făcea mai bine de tăcea.

Mai întăi voiți începe cu D. Săruleanu care îmi aruncă cîteva ocări în uu articol lung și nostim și la care i se va respunde de cătră cei atăcați. După părerea D-sale fac și ieu parte dintre selbatecii de la „Contemporanul“ ori mai lămurit ideile mele sînt selbatece, fiind că propăvăduesc „Naturalismul.“

Datoria D-sa'e de critic conștiincios ar fi fost să studieze mai întăi ce-i „naturalismul“, și pe urmă dacă nu-i venea la socoteală, să critique; căci numai din ceea ce am scris ieu nu putea să se încredințeze și să știe dacă școala naturalistă ie bună ori rea. Dar pentru ce ar fi făcut D-sa așa? Pentru ce să ieasă din ortaua „civilizațiilor“ și să facă ca „selbatecii“; pare că nu ie destul ca îndată ce vor auzi de vre-o idee, de vre-o teorie ori de o școală mai nouă să strige și să chiuè: „minciuni! selbătăcii! nebuunii!“?

Dovadă cit de bine a înțeles D-lui naturalismul ie neprețuita propunere ce sană cam așa: „că ar trebui să-mi lepăd și limba în care vorbesc și scriu ca prea artificială“, și alte povețe demne numai de D-lui. Aț-cînd naturalismul ieră pentru binele D-sale să știe că atacă o școală întreagă, cea mai nouă și tot o dată bazată pe știință. De ce nu și-a dat D-lui osteneală să ce-tească pe „Balzac“, pe „Daudet“, ori pe „Zola“, ieră mai cu seamă criticile acestui din urmă?

Nu pretind că Naturaliștii sînt perfecți, cum ar trebui, dar zic că sînt mai buni de cit romanticii; cel puțin teoriile naturaliste sînt bune. În curînd chiar vom arătă teoriile lui „Zola“ din „Roman experimental.“

Ieată ce zice icl într'un loc: „Visul romanțierului (se înțelege naturalist) ca și al fiziologistului și a doctorului, ieste să poată întrebuiță metoda experimentală la studiul natural și social al omului. Noi voim să cunoaștem elementele intelectuale și personale pentru a le putea direguî. Cu un cuvînt sîntem moraliști experimentatori, arătînd prin experiență ce mers iea pasiunea în un mediu social. Numai atunci cînd se va cunoaște mecanismul unei pasiuni, o vom putea trătă, micșurà sau cel puțin a o face cit mai puțin stricătore. Aice se vede folosul practic și morala înaltă a lucrărilor noastre naturaliste, cari experimentează asupra omului“. Mie în selbătăciea mea mi se pare că naturaliștii urmăresc un scop foarte folositoriu societăței și nici de feliu acel ce-l crede D-l Săruleanu, adecă de a ne lepădă limba ori de a îmblă goi. Căci am uitat să spun că Domniea sa în un loc mai zice că poate naturalismul cere ca oamenii să imble goi. Dovadă că a înțeles ce vrea școala naturalistă, de vreme ce aduce asemenea argumente măhălăgești. Au atacat mulți naturalismul, dar D-lui ie singur în feliu său. Așa în un loc zice că nu s'ar miera de loc, dacă ar auzi că condamnăm focului toate cărțile de poezie și de teatru.

Mai întăi D-sa ar face bine să nu amestece natu-

ralismul cu o simplă părere a mea, al doilea mi se pare că am zis viersurile și nu poezi-a, căci aceasta poate tare bine fi și în proză. Iar cit ie vorba despre aceea ca să le condamnăm focului, nici o dată, toate trebuie să remie ca documente, pentru a se vedea gradele prin cari a trecut mintea omenească; chiar articolul D-sale va prețui mult ca document.

Uu alt domn de la „Scóla Romana“ în o conferință intitulată „Omul și locul lui în natură“, fie din ie vrointă, fie din neînțelegere, găsește de cuviință a-mi da un ghiont. Anume în următorul loc: „Pentru noi nemulțămirea, dorința de a ști, fie ca rezultată a crierilor săi mai voluminoși, mai bine conformați, fie compozițiunea lor, poate mai fină, ca a celorlalte animale, fără a mai vorbi de greutatea lor spre a nu supără pe D-na Sofiea Nădejde, ieaca ceea ce deosebește pe om.“

În adevăr dacă D-l Micescu a zis aceasta mă mier, căci se prinde ca nuca în părete, cum zic la noi Romiții. Ieu am vorbit de grșala ce se făcea vorbindu-se de greutatea absolută a crierilor, în stîrșit am vorbit atita că a-și plitici lumea mai începînd din nou a spune D-lui Micescu, care de sigur nu vrea să înțelegă ce spun ieu, fiind că un sentiment intern îi spune că nu am dreptate, și de mult nu mă mai încercă să fac a înțelege pe asemenea oameni că avem dreptate.

D-lui de ar fi vorbit de greutatea crierului la om și la celelalte animale, de sigur că arată cum ie în raport cu trupul și nu absolut, ieu am cerut să se în'rebuițeze metoda acoasta la bărbat și femea. Cu toate acestea D-lui găsește cu cale a face ironie, sigur pentru a fi aplaudat.

Înțeleg, ie plăcut a face spirit și încă pe socoteala altuia, numai trebuie de luat sama de se prinde. Nu zic aceasta ca interesată în cauză, puțin imi pasă de ghiontul D-sale, lumea inteligentă va ști să-l prețuească. Nici nu mă mier de loc; ie știut că nu se poate scrie ceva care să placă tuturor și să fie înțeles de toți; de vreme

ce sînt oameni culti semi-culti și unii cari ori nu cetesc ori de cetesc nu înțeleg. Nu mai departe chiar conferința D-sale va fi socotită de unii ca bună de alții ca rea; și nici se poate alt-feliu. Cum ar găsi o bună aceea ce cred că oamenii se trag de la Adam, pe cînd D-lui spune că sîntem rude cu momițele? Ori materialisti să o ia de bună cînd D-lui vorbește de spirit.

În un loc nădăjduște D. Micescu că se va descoperi „ mișcarea perpetuă“. Bre! Dar are mare fantazie D-lui; poate în altă conferință va spune că cu timpul se va descoperi că unghiurile dintr'un triunghiul plan vor prețui trei unghiuri drepte în loc de două, ori că se va găsi un drum mai scurt între două puncte de cît liniua dreaptă.

Sofiea Nădejde.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Țiganul la pește

Anecdotă populară.

Intr'o zi la zi de vară,
Cînd ieră așa sub sară,
Tetea 'ngrabă s'a sculat,
Alba iute și-a 'nhămat
Și-a pornit să prindă pește
Să mănince boerește:
Pește crap din balta mare,
Unde găscă stă 'n picioare.

Ș'alergă, fugea, fugea
Alba tetei cît putea.
Ș'alerga de cădea 'o nas
Cum fugea de iuti la pas.

Cînd ieră pe la sfințit
Tetea balta a zărit
Și mîna, mîna, mîna
Și mîna și ascultă.
Vai și dealuri resunau

Peștii 'n baltă cum cîntau
Pe cît ochiul cuprindea
Balta tetei se 'ntindea.
Iera balta mare lată
Mai aproape de uscată.
Apa verde de mătreață,
Dar nici apă cît verdeață.

Pe verdeață sus ședeau
Peștii toți și ciripeau
Răzămăți în două labe
Și-i cîntau lui tetea slave,
Toți cu ochii alunăți
Și la gușă toți imflăți.

Cei din baltă toți cîntau
Și cu alții se 'nginau
Se 'nginau cu aceea cari
Stînd pe mal cîntau mai tare.

Cînd pe tetea l'au zărit
Toți în baltă au și sărit:
A sărit tăraful tot
De-a stropit pe alba 'n bot.
Iar cînd tetea a ajuns
Peștii toți s'au fost ascuns.

D'apoi tetea s'a gîndit
Cum ar fi mai nimerit
Mai ușor de pascuit:
A minat, a tot minat
Toema'n baltă a intrat,
A bătut a opintit,
Drept la mijloc s'a propit.

Ca să facă decî izbîndă
S'așeză apoi la pîndă.

Șezînd tetea și pîndind
Văzû pești din nou foind
Scoțînd capul iear afară
Și 'ncepînd să cînte ieară.
Alții cîntecu-și opresc.
Și la tetea 'n sus prăvesc.

L'au prăvit ce l'au prăvit
Păună cînd s'au îmblînzit
Și 'ncepură apoi să sară
Cînd pe schiță cînd pe scară.
De pe scară și 'n căruță
Și la tetea'n trăistută.

Tetea 'n traistă-i punea
Pentru masă-i pregătea.

Strîns'a tetea, strîns'a pește
De gîdeai că se spetește
Bieata albă cum trăgea
Iu spre casă cînd venea,
Cu căruța demineată

Vorde toată de mătreață.
Prîns'a pește dar nu șagă.
Căci șezuse-o noapte 'ntreagă

Cînd ajunsese-apoi a casă
S'a gătit să stea la masă,
Să mănince crap prăjit
Chiar de tetea pascuit
I-a prăjit, i-a pus pe foc:
Făceau peștii numai miorc.

Mama peștii mi-i cocea.
De picioare mi-i prindea
Și lui tetea-i întindea
Ș'apoi tetea mi-i rupea.
Mîncea tetea cît putea
Ș'apoi dancilor dădea

Și-am tot copt, am tot mîncat:
Crap chiar proaspăt ne sărat.

Dar un șmecher mai apoi
Vra să-și facă ris de noi
Și zicea că ne-am spurcat:
Crapni cari i-am mîncat
N'au fost pește adevărat.
D'apoi ciue-i vinovat?
Tetea doar l'a prins din baltă,
De nu-i pește ce-i dar altă?
Dacă nu-i în baltă pește
Apoi unde se găsește?
Toată lumea spune-așa
Pește'n baltă poți afla !..

Orî gicit orî pîngîrit,
Dar păcat că s'a gătit.
Noi mîncat'am c'âm fost prins
N'am mîncat chiar înadins.
Am mîncat căci am cercat
Dacă-i pește adevărat.

Th. D. Speranță.

**Mă nădăiem iea că dintr'atîta trebuie să fie unul
și al dracului.**

(Probă de limbă de pe Someșul mare în Ardeal).

Ieram o dată un călugăr. Minăstirea-i ieră aproape de un sat, numai un deal și o vale-i despărța. Popa din sat mai avea cîte o lipsă, din cînd în cînd, la cel oraș, mai la tîrg, mai la judecată, că-i plăceau pîrile mai bine de cît prescurile, mai la protopopul și cine știe cîte lipse are omul trăind în lume: părintele popa încă credea că-i om, cu toate că oamenii îi ziceau numai popă. De cîte ori merea (merg-a) popa de acasă tot deauna spunea preutesei că de va avea cineva lipsă grabnică de popă să chieime numai pe călugărul. Cu călugărul ierau înțeleși. De multe ori nu vinea popa acasă cu septămînile de plin, dar nu ieră nici un baiu (scădere) că implinea călugărul slujbele mai al dracului de cît un popă. O scădere avea înse și călugărul, că doară și iel a fost om până nu să călugări, apoi doară om fără păcate nu ieste, călugărul nu bea vinarsul (horinca) de felicul feliucului (de loc, nici de cît). Doamne, și bătătoriu mai ieră la ochi: călugăr, și să nu beie vinars,, nu-ți poți întipui de cît ca pe un neamț fără cățel, student fără țigară, ungur fără pinteni, țigan fără pipă, ori ca pe un popă care nu are drăguță numai preuteasă. Dar nu în dar zicea călugărul acele de 20 ori pe zi: „de ce te temi nu scapi“, că nici iel nu scăpă de trăsnița de horincă; o dată o păți! Ieată cum se vorovește:

Zice că popa nu iera acasă. Birăița (primărăsa) naște on fecior, până atunci avusă tot fete. Bucuria a fost fără margini. Trămit numai de cît a doua zi după popă să viie să-l boteze, nu cumva dónne ferește să moară nebotezat, că atunci din puiul mamei se face on vircolac și-și rumpe dinții rozînd la lună. Că vircolacii, care mănăncă luna, tăți (nu zic toți, ci tăți și tăt în singular) is făcuți tăt din copii de aceia cari mor nebotezați. Da popa nu iera acasă, iera dus, cine-l mai știe unde. Preutesa

spune celor ce venisă după popa că să mērgă la călugărul, că le împlinește iel lipsa. Vin cu călugărul. Da unde nu se pune cinstitul părinte călugăr a boteza cu atîta ceremonie cum nu s'a mai pomenit botez p'un copil; scoate sfințenie doară din trei ori doa:ă din patru cărți, (că ieră copilul birăului cel de sub botez) și repede la cruci și la mă'tanii și la ingenuchete și ieară cruci și credee, și-l lapadă de satana și de toți draci, și-l impreună cu toți sfinții din ceri, de gîndea că vezi copilul împlindu-se de sfințenie și smerenie. Tatăl copilului se miera într'adevăr de atîta sfințenie cîtă vedea că pune călugărul pe un biet de pruscuț mic, și ieră cît pe aci să zică: oare nu-i prea multă sfințenie pentru i-l? îi dădură însă pace p'nea isprăvi și apoi începū ospețul. Nici ospeț ca la botejunea acea, ba să mai vezi! Numai cete-rași de ieră, ieră mai nuntă de cît multe nunți.

Să fi văzut băntură, copile; înainte de mîncare vin ars îndulcit cu miere de stup și după mîncare jin (vin), nu altfeliu, fără gîndiri că băntura o scot din fîntină cu cofa, cum scot apa, așa ieră de multă pe masă, și tot mai aduceau. Nu vedea deci Sfinția Sa, cinstitul călugăr, nici o trebuință să facă din apă vin, că ieră de cel de struguri.

La început nu avea călugărul să bica nici o leacă de horincă, nici cît se orbești un purece. Dar un om opșegos, bun de glume, care știea ce se răspundă la ori-ce om de sub sobor, leă păharul și după ce-i închină ca de obicei. Să trăești părinte! D-zeu te ferească de tot răul! Să afli și pe cei de acasă în pace ș. a. în urmă zise: Pentru D-zeu, părinte, bea și D-ta un păhărel, că zeu nu ț'a fi nemic; îi vedea D-ta cît ie de bun.

Pentru D-zeu, zise călugărul, pentru D-zeu drăguțul de iel, să știu că-i chiar otravă de cea mai verinoasă, care omoară pe om într'o minută de cîs, și încă beau un păhăraș! Si, huzdup pe grumaz în jos.

Iear îl mai îmbie oamenii cu vinars, iel iar le răspunde că pentru lumea asta, ast-feliu de amărală n'ar

mai băga în gură lui. Un alt om posnaș atunci iea un păhăruț cu vinars și zice: Dar pentru numele D-lui nostru Is. Hristos, bea și D-ta părinte numai un păhăruț încă. Părintele călugăr, cum aude de numele D-lui Is. Hr. îndată apucă păharul și, zicînd: Pentru numele D-lui și mîntuitorului nostru Is în stare a bea chiar otravă — huzdup și cu al doilea păhar de horinca pe grumaz în jos. După cît va vreme mai bău, tot în chipul acesta, pentru maica precista, pentru sfinții apostoli, pentru evangheliști și mai în urmă pentru cei 40 de sfinți mucenici.

Până bău bietul călugăr întru cinstea tuturor sfinților și sfintoaicelor cîte un păhar de vinars, se șumei cum se cade, ba gurile rele ziceau că s'ar fi chiar îmbătat, ieu înse nu știu de bună samă, că n'am fost acolo. După ce mai bău însă și cîteva păhară de vin, colea după mîncărușă bună, cum fac gazdele la boteze, să flencăni Sfinția sa ca on mirean.

Vine vremea să si ridice masa, să meargă toți în toate părțile, călugărul de abiea să mișca din loc. Văzînd oame-nii că nu-î modru să poată sui sfinția sa dealul minăstirei pe jos îi dau on cal, să meargă calare. Prăbălește (probează) sfinția sa să să urce calare, dar nu poate; mai cearcă o dată, dar în zădar; în urmă-i plesnește ceva prin mintea cea turbure:

„Doamne, D-zăul mieu, băut'am otravă azi pentru tine, ajută-mi să mă suiu pe cal; atunci să opiutește o dată, dar cade lîngă cal.

„Doamne Isuse Hristoase, și pentru tine băui azi otravă, ajută-mi tu, că doară iești mai milostiv de cît bătrînul; cearcă ieară să să arunce pe cal, și ieară cade lîngă iel. Urmează mai departe, precum bău pentru toți sfinții și sfintoaicele cîte un păhar de vinars, așa să roagă de fie-care, pe rînd, ca să-î ajute, dar în tot deauna cade lîngă cal, fără a se putea arunca în șea. În urma urmelor mai zice: Voi 40 de sfinți mucenici, ajutați-mi voi, că și pentru voi băui azi otravă, și se aruncă din toate

puterile și huzdup în cap, din colo de cal! Atunci, călugărul, ne mai putîndu-se scula de jos zice: Vai, minca-v'ar rușinea tîrgului, mă nădăiem ieu, că dintr'atîta, trebuie să fie unul și al dracului!

Someșanul.

Căsătoria mea religioasă.

Un propoveduitoriū al căsătoriei libere care se însoară înaintea oficerului stărei civile, un ateū care primește binecuvîntarea religioasă: ieată cazul mieū.

Dacă nu ași avea curajul faptelor mele desigur m'ași face mic, ași tăcea și ași lăsa ca lumea după ce a vorbit mult, să mă uite. Din potrive, ieū socot că faptele mele, bune sau rele trebuie să le aduc ieū singur înaintea tribunalului opiniei publice lăsînd ca să fiū în urmă oșîndit sau scuzat.

* * *

Dacă nu ași fi omul care reprezintă o idee, tăcerea mea ar putea cel puțin numai pe mine să mă lovească; faptul că lumea va lega de faptele mele pe acele ale tovarișilor mieī sau ideea ce propoveduesc, mă face și mai mult a vorbi.

* * *

În articolele mele asupra căsătoriei libere, am dovedit de ce, nu ași putea, în rețeaua legilor de față, să pun în practică această idee care are mai multă logică decît căsătoria legală. Prin urmare aici nu voiū mai spune de ce și pentru ce pricină căsătoria mea a fost celebrată dinaintea oamenilor legei; — ieū care nu-i admit, de ce am recurs la dînșii. Ceea ce voiū să luminez astăzi iese pentru ce ieū ateul, am ascultat porno-

grafiile popilor, pentru ce ieū — om nou — am trecut prin filiera vechilor instituții și obiceiuri:

* * *

Am iubit. Nimene nu-mi va arunca piatră pentru acest fapt. Am iubit — dar am căutat ca să nu fiu robul dragostei, ci omul care ascultă tot atîta de inimă ca și de crieri. Se înțelege, dar că am căutat să conving pe aceea care îmi ieste soție, de falșitatea doctrinelor religioase. Am reușit. Tocmai inuse pentru pricina că legile sînt absurde că obiceiurile și bigotismul ieste înrădăcinat foarte tare în crieri societăței noastre, părinții nu aū fost de părerea noastră. — Ca să-i conving mi-a fost peste putință și prin urmare ori ce nădejde de a-i putea îndupleca trebuia să o pierdem.

Pentru nenorocirea noastră, înainte-ne ca protivnic, aveam pe-o mamă bolnavă, căreia o lovitură mare i-ar fi putut fi fatală. De sigur că nu puteam să pretind femeiei mele ca să-și ieie pe conștiință o remușcare veșnică.

Trei căi ni se deschideau innainte:

Să fugim; să mințim promițînd că vom face căsătoria religioasă și apoi să nu o facem; în urmă a ceda și a trece și prin filiera bisericeii.

Să discutăm toate cazurile:

I) „Fuga.“ Cu neputință de vreme ce nici ieū nici femeia mea nu ne am fi putut lua pe conștiință un deznodămînt fatal.

II) „Minciuna.“ Lucrul iera ingenios. — Am fi fost legal unul al altuia, după cum am arătat pe larg în „Contemporanul.“ Lucrul inuse iera laș. Mi-ar fi cerut „cuvîntul de onoare.“ Ce trebuia să fac. — A-l refuza ieră să stric totul; a-l da iera să mințesc, să fiū un laș.

Nu am putut decî întrebuința acest mijloc.

III) „Cedarea.“ Mai rămînea să cedez. — Am cedat. Tot așa inuse cum ca soldat sub amerințarea baionetelor voiū jură tot așa cum innaintea a 50 fr. de amendă la tribunal, voiū jura protestînd cum protestez și acum.

* * *

Puteam să fac alt-feliu? Tot ce am fi putut face iera să renunțăm la iubirea noastră, ieș să mă întorc la globul de unde abia ieșisem, dinsa să-și picardă ori-ce ideal și să devie o femeie ordinară ca toate femeile, cari așteaptă să se mărite. Inaintea pierderii noastre sigure, am preferat actul care l'am făcut, pot să fiu injurat sau cel puțin scuzat.

Ceea ce țin să declar sus și tare că chiar ciud acest act ar fi o derogare de la calea dreaptă, asta nu ar compromite de felu actele prietenilor miei. Îi declar ne-solidari cu mine în acest caz.

Cei cari vor strigă contra mea, vor fi dușmanii, și oamenii cari nici o-dată nu au fost decit niște rușani.

Un om serios socot, că tot deauna îmi va da dreptate.

Un lucru ieste de mierara, cum de au cunurat popii un ateu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se înțelege că dacă actul meu ar atrage după sine oare cari angajamente pe viitoriu, nu l'ași fi făcut. Cu acest prilej, sint datoriu să declar că nemic din trecutul meu nu reneg, că tot ce am fost, voi fi și de acum.

Bine înțeles, până ce mă vor convinge că sint greșit, de vor putea.

* * *

Poate ași mai avea ceva de zis, dar sint datoriu a nu pierde nici un minut în luminarea lumii asupra acestei afaceri.

Și acum dacă cine va crede că în pozițiunea mea ar fi făcut mai bine să vie și să-mi arunce piatra: voi primi bucuros lovitura de la un om mai consecvent de cit mine.

Const. Mille.

Iași. Fevruarie 27 1883.

Oamenii deștepți.

D-l Linx, cel de la „Romanul“ din Roman, cu care am mai avut o socoteală se leagă de noi în No. 23 de la 3 Martie 1883 al ziarului citat mai sus și voește să ne dovedească ca „Th D. Speranță“ a furat „anecdotă populară“ publicată în proză sub numele de „Poclonul țiganilor“ în No. 15 an. II al „Contemporanului!“ Pentru ca să-și poate face o idee cetitorii noștri de curajul (ca să nu zic ceva mai mult) ce au unii oameni și de orbirea la care-i duc patimile, vă voi citi anecdota D-lui Arghiropol publicată în No. 25 de la 14 Iunie 1880 al ziarului „Romanul“ și apoi voi vorbi. Voi sublinia cuvintele nepotrivite pentru asemenea scrieri mai ales, precum și alte greșeli mai cornute.

„Fiind anul nou, „conform“ datinelor de atunci să „ducea peșcheșu lui vodă de către „diferitele corporații „uni“; „ast-fel“ și țiganii se hotărâră „de“ a nu remănea „mai pre-jos, și dupe „o consfătuire generală“ se „organiză programul“ următor:

„Bulubașa (șeful cetei), va porni cu un castron cu „lapte acru, în fruntea a 12 frunțași, după care vor urma alți 12 tineri:

„Bulubașa, ajungînd înaintea Măriei Sale va „pre-senta“ laptele, zicînd: „Se“ trăești Măria ta! frunțașii vor strigă în cor, și Măria Sa Dómnă! iear flăcăii vor încheia: și Bezedele! („fiii Domnului“).

„Pentru nenorocirea acestei „bune intențiuni“, se întâmplă că Bulubașa văzînd fața lui vodă să se „întusiasmede“ atîta de tare, în cît se împedcă de un covor scăpând, din mîni castronul cu lapte, se făcu în bucăți.

„— „Fi-re-ar“ al dracului! „esclamă“ Bulubașa înfuriet.

„Și Măria Sa Dómnă! „ajută“ frunțașii.

„— Și Bezedele! încheiă tinerii “

— D-vóstre.

Ieată anecdota „vechiului scriitorii original“ cum îl numește D-l Linx. D-sa deși se iscălește Linx și deși animalul al căruia nume și l'a luat vede foarte bine (după cât se spune), totuși n'a văzut că pretinzind că anecdota citată ieste a „Sa“ (așa serie chiar D-l Linx) se dă pe față ca plagiatorii. Anecdota cu țiganii și cu covașa dusă poclon ieste cunoscută de țeranii și de poporul din țirguii. Noi cei de la „Contemporanul“ am auzit'o cu toții întocmai cum a scris'o și Th. D. Speranță, și Speranță nici n'a avut vre o dată de gînd să zică că iel a născocit anecdotele publicate în „Contemporanul“ și le-a și pus la toate „anecdota populară“ că să vadă orî cine că nu-i vorbă de cât de forma dată unei anecdote cunoscute. D-l Linx n'a văzut asemenea lucru. Mai bine s'ar fi numit. „Cîrțiță“ sau „Țincul pămîntului“.

Așa dar anecdota cu „poclonul țiganilor„ cum ori cine știe, a luat'o Speranță din gura poporului și nu din a D-lui Arghiropol, căci cinste de a ceti „Romanul“ din 1880—1881 n'a avut, nici iel nici vre unul din noi iștia-lalți. Credeți-mă. D-le Linx. D-l Arghiropol a auzit anecdota cu covașa și a boerit'o, a schimbat putina în castron și covașa în lapte acru a scris'o într'o limbă păserească și a pus'o ca implutură în jurnalul D-sale. Așa dar dacă D-l Arghiropol se ascunde sub numele de Linx. Căci cine altul ar fi fost în stare să-și aducă a minte că a publicat D-l A. o anecdotă la 14 Iunie 1880—1881? și pretinde că anecdota cu lapte acru ieste născocită de D-sa voește să înșele lumea și reu face că ne învinovățește pe noi. Orî poate, dracul nu face besereci, D-l Linx va fi fiind un fiu al lui Israel, care nu cunoaște anecdotele populare romînești și atuuci a putut să fie de bună credință. Dar cine-l pune să se amestece în literatură, dacă nu cunoaște poporul romănesc?

Toate ocările cîte ne face D-l Linx nu ne supără de loc, prin asemenea lucruri, mai cu samă că nu sîntem vinovați, își va omori ziarul. Mai bine ar învăța cîte ceva limbă romănească scriitorii deștepți de la „Rö-

manul“ înnaite de a pune slove negre pe hîrtie alba. Drept, hîrtiea iese răbdatoare, zice proverbul, dar cine poate sili pe cetitori să se otrăvească cu asemenea limbă și cu asemenea ortografie ca a Linxului de la Roman?

Ieată cite-va frumuseți ortografice, toate din No, 25 :

Nu poate deosebi „se“ pronume de „să“ conjuncție, dovadă că găsim pronumele scris la întîmplare : „să“ ori „se“, tot așa pătește și conjuncția.

Apostroful se bucură de un hatîr nemăsurat la Domniile-Lor, ieată dovezi: „A’ți resucit, a’ți învîrtit, din’ainte; — „A’ți“ de regulă se întîlnește sub forma „a’ți“, mai găsim și „veți“. Așa dar la Domni de la „Romanul“, în „a’ți“ (a doua persoană de la înmulțitul indicativului prezent de la verbul ajutătoriu a fi) i-este compusă din „a“ și din „’ți.“ Frumos de tot! De asemenea „veți“ de la verbul a „voi“ ieste compus din „vă a’ți.“ Bravo! Cite clase ai D-le, Linx?

Am spus de apostrof, dar noua biruință n’are de ce supără că o găsim unde numai pun băeții cu patru clase primare, precum în „Fi-re-ar“, care după noi și după vor nu ieste infinitivul „fire“ și „ar“. Mai găsim liniuța și în „fusă-se, vărsa-se“, preatrecute simple, scrise de ori cine: fusese, vărsase;“ numai Linxul și cu tovarișii D-sale au văzut pronume ori conjuncție în „se“ de la fusese și vărsase și l’au despărțit. Să le fie de bine!

Nu mai vorbesc de forme ca „serut“ (sărut), „văzuta’i“ (văzut’ai), „intusiasmede“ (entusiasmeze), „marfa“ lor „va“ cea mai bună, „c’a“ a lor, etc .

În scurt anecdota D-lui Arghiropol ieste prefăcută de pe cea populară, cunoscută tuturor, iar a lui Speranță ieste chiar cea populară, D-l Linx are meritul de-a nu ști ce înșamnă anecdotă populară sau cîntec popular și de a nu cunoaște anecdotele din limba romîna; iar D-l Arghiropol de a fi scris într’o limbă păs-rească o anecdotă deșelată. Ce bine ieră dacă numai scotea D-l Linx la iveală asemenea păcate vechi, dar nu fără pedeapsă hălăduște asemenea vietate unde va. .

Verax.

Bureții în „Vocea romană“ din Craiova.

Am arătat într'un număr trecut cum un naturalist (?) de la „Independența română“ din Buzeu numără bureții de șters între vegetale și chiar pe cracatiță. Asemenea lucruri nu s'ar fi putut întâmpla în alte țeri, dar la noi totul, se vede, ieste cu putință. În numărul din urmă din „Vocea romană“ am găsit un numismat care ne spunea că Zimbrul nu ieste un feliu de bou ci o „specă“ de cal. Acuma în numărul 11 de la 1 Mart găsim un articol al D-lui S. Mihaelescu profesorul de științele naturale de la liceul de acolo și luat după cum ne spune D-sa după Pouchet. Negreșit că trebuie să fie veche cartea de pe care s'a luat D-l S. Mihaelescu, căci găsim idei foarte ciudate și de mult părăsite în privința naturei bureților.

„Bureții stau pe treapta cea mai de jos a animalității, mai jos ca monadele.“

„Așa dar D-l S. Mihaelescu crede că bureții de șters trebuie de numărat în aceeași grupă ca cele mai inferioare ființe vi-ețuitoare, adică cu infuzoriile, cu monerele, etc.. adică cu „protozoariile“ sau cu „protistele“. Mai de grabă ar fi D-sa aplesat a număra bureții între protiste de vreme ce scrie: „Vitalitatea bureților ieste atât de îndoioasă în câtă ei se clasifică în reg-nul animală singur numai pe indicii raționale. Nu se zăresc la ei nici o urmă de organe. Ei constituesc, în casulă celă mai favorabilă, puntea de trecere (linia de tranzițiune) de la anima-le la vegetale.“

Acuma înse descoperirile cele mai nouă și mai ales ale lui Haeckel au dovedit că din oul de bureți de șters se face o formă care samănă a pungă deschisă la o parte și cu trupul compus din două părți de celule, unele cari formează suprafața de dinnafară a trupului și altele cari formează părțile din lăuntru al țeviei mistuitoare sau al stomahului. Prin faptul că bureții de șters trec prin forma citată (gastrea) sîntem siliți a-i pune între „celenterate“ adică la un loc cu „meduzele,“ cu „coralii“ etc. Până nu de mult se credea că bureților le lipsesc organe pentru urzicat și se întrebuiță această deosebire ca caracter distinctiv între bureți și între celelalte celenterate mai superioare acuma înse se știe că nici aceste organe nu le lipsesc.

D-l S. Mihaelescu, poate și D-l Pouchet, dacă nu cum va a remas neînțeleș D-lui M, amestecă bureții cu polipii cari-și, zidesc locuinți pietroase, tot între protiste! Despre aceasta nu știm ce să mai zicem, căci de foarte de demult polipierii se numără la un loc cu meduzele.

Pentru ca să nu remie îndoială că această greșală o face

D-l Mihaelescu voiă cită chiar cuvintele D-sale. „Éră mai departe dice, cō acești **polipi** suntu une-orî aședați la mari distanțe, pēnō la 1 metru, unii de alții...” și aiurea: „Acēstă producțiune adevēratū monumentală este făcută de miriade de polipi, animale foarte delicate ascunse în celulele lorū, din carī esū de jumătate și-și cufundă bratele abia vizibile în undele mării.” Decī ieste bine dovedit că D-l S. Mihaelescu, urmīnd pe Pouchet, socoate că spongiile sīnt compuse din „polipi cu brațe.” Se știe īnse că polipii n'au a face cu bureții și că un individ la aceștia nu ieste o celulă sau un polip, ci o cupă, care s'a derivat dintr'un singur ou.

Dacă cine-va n'are chip de a se ținea în curentul științei, n'ar fi oare mai bine să tacă, de cīt să dee la iveală asemenea greșeli rușinatoare? Cu toate că nu avem nimic cu D-l S. Mihaelescu, trebuie să lovim greșala unde o întīlnim fie la dușmani, fie la prieteni. D-l Maiorescu a zis: „In mijlocul a orī cīte ruine, semnul adevărului trebuie īmplīntat.” Ne vom silī a lucra pentru acest scop.

Verax.

BCU Cluj / Central and Special Libraries Cluj

Țiganul și Cărăușul

Anecdota populară.

Niște cărăuși poposise cu carele, într'un loc, să-și pască boii.

Unul dintre dīnșii care ieră cam la o margine, s'apucase de dires nu știu ce la car.

Un țigan care trecea pe-acolo se opri la spatele lui și īncepu a se uită.

Omul singur rīdica și sucea carul în toate părțile, iar țiganul ședea cu minele în șolduri și se mjeră hojma zicīnd :

— Auleu! Na! Dar ce faci?! Săracul de mine! . . Mămulică!... și īnsfīrșit de mierare se apucă de șuerat.

După ce mīntui, omul luă traista și īncepu să caute de ale mīncărei.

Țiganul ca doară s'ar căpăta și iel, se făcea că nu pricepe ce gînd are omul și înăpî iar:

— Ian, bădică, să-ți ajut și ieu că D-ta iești prea trudit. Dă! Dacă ași fi știut ce faci cum nu ți-ași fi ajutat, ca doar nu ieră mare treabă....

Omul fără să zică o vorbă, luă un răsteu de la jug, se sui în car, puse răsteul lingă dînsul și se apucă de mîncat.

Țiganul prăvind mîncarea căuta mereu capăt de vorbă și se tot apropiea.

În sfîrșit văzînd că omul nu zicea nimic întinse și iel mîna la mîncare, dar omul luînd răsteul de coadă îl ciocni drept în cap.

— Hau! făcu țiganul trăgîndu-și sufletul, își strînse frumusețel mina și o luă la sănătoasă, cu capul cam pe-ureche.

Un alt cărăuș care văzuse cîntea ce capătase îl întreba: Ce face cel din car?

— Ce să facă, zise țiganul mergînd:

„Sede 'n chelnă știî grecește
„Și mîncă nici gîndește
„Mămăligă și cu pește....

* * *

„M'am fost dus să gust și ieu,
„Dapoî mirosă-a răsteu.

Th. D. Speranță.

Cîteva considerațiuni asupra tipurilor omenești.

(Urmare).

7.— „Tipul european sau mediteranean.“— Acest tip corespunde cam cu aceea ce vechii antropologiști numeau „rasa al-

bă sau caucasică.— Numele de „tip european“, întrebuițat de „Topinard,“ ieste ales pe temeiul că popoarele din Europa, mai toate, sînt din acest tip; iar numele de „tip mediteranean“, întrebuițat de „Haeckel,“ *) ieste luat de pe faptul că multe din cele dintăiū popoare din acest tip, au trăit pe lingă „Mediterrana“.— Numele de tip european înse, nu trebuie să ne facă a crede că acest tip ieste mărginit numai în Europa! Chiar ne ținînd samă de numeroasele strămutări întimplate de la descoperirea Americii în coace, acest tip îl găsim respîndit în 4 părți ale lumii.— Ce ieste mai mult, cele mai multe ramuri ale acestui tip nu sînt de locul lor din Europa, ci au venit din Asia; așa în cât s'ar părea că numirea de tip european nu ar avea nici un temeiū. Dacă ținem înse samă că popoarele cele mai alese din acest tip, deși de loc din Asia, și-au făcut cea mai mare parte din vieață și au ajuns la un punct înalt pe scara propășirii în Europa, atunci vedem că în acest înțeles numirea de tip european nu pare nepotrivită.

După cum am spus mai sus acest tip se află respîndit în 4 părți ale lumii, anume: în Europa toate popoarele afară de „laponi și fineji“ (dar finejii se apropie mult de tipul mediteranean; cît despre „Unguri și Turci“ am văzut că sînt așa de amestecați cu tipuri europene în cît se pot socoti că făcînd parte din tipul european); în Asia „Semiții, Perșii, Afganii, Indieni,“ și aproape sigur triburile „Ainos, Miaotșe și Toda“; în Africa cel puțin „Berberii“; în America s'au găsit localnici, cari după caracterele lor precum și după deosebite amintiri păstrate prin tradițiune, se pare că fac parte din tipul mediteranean: Vom arăta mai întăiū caracterele generale ale acestui tip și pe urmă tipurile mai mici în care se sub-împarte.— Inse fiind că popoarele, după cum am mai spus, sînt foarte amestecate, tipurile mici nu pot fi luate după popoare, ci după culoarea pielii, a ochilor etc.

Iată caracterele tipului general:

Pielea mai deschisă de cît la celealalte tipuri.— La copiii de curînd născuți pielea ieste totdeauna albă mai pe urmă cu vîrsta la unii remîne tot albă, la alții se schimbă în deosebite chipuri după tipul din care fac parte așa la unii se face albă-rumână, la alții brună deschisă sau chiar la unii brună întunecată apropiindu-se de galbău sau de galbău-brun.— Părul cu îmbeșugare pe trup; barba, mustețele și favorițele mai mari și mai dese de cît

*) Haeckel zice „specia mediteraneană,“ căci i-el crede că sînt speci aceste grupe pe care Topinard le numește „tipuri,“ fără a hotări valoarea lor în clasificăție.

la celelalte tipuri descrise în urmă. — Firele de păr sînt aproape cilindrice, lungi, moi și de obicei drepte sau cîte o dată încrețite, înse nu încrețitură linoasă ca la Negri; afară de acestea părul iese totdeauna „buclat“, adică nu cade drept în jos ca la mongoli sau la alți euticomii, ci iese mai înfoiet și mai uduat. Creștetul capului iese rotunzit; partea de di'nainte a craniului este mai mare de cît cea de dinapoi; iar încăperea craniului în general iese mai mare de cît la celelalte tipuri (d. e. în mijlociu la tipul celtic iese 1523 c. c. la Negri 1372, iar la Hotentoti 1290). — Fruntea lată, de obicei mare, nici prea plecată nici prea bulbucată. — Rîdicăturile osoase de la sprincene nu sînt nici așa de șterse ca la mongoli și negri nici așa de mari ca la alte tipuri. — Fața iese ovală lungăreață fără ca umerele obrazilor sau oasele maxilare să fie prea mari sau ieșite lateral; părțile din mijloc ale feței nu sînt îngropate, ci scoase în afară așa în cît la unii iese acea formă numită ca „tăiușul unui cuțit.“ — Nasul iese bulbucă cu părțile laterale înclinate așa în cît formează o muche ascuțită, cu virful virtos, cu nările eliptice, paralele și așezate în același plan orizontal. — Gura de obicei mică, cu buzele potrivite și rumene; dinții drepti, desii, albi albaștrii sau albi gălbi, stricîndu-se ușor *). — Mediteranienii sînt cei mai „ortognați“ (adecă au fălcile cît se poate mai puțin scoase înaintea și dinții mai verticali). — Bărbea iese scoasă înaintea. — Urechea iese ovală, regulată și cu capătul de jos bine format și deslipit. — În sfîrșit dacă ducem un plan de la locul pe unde străbate în craniu măduva spinărei, acel plan ajunge mai sus de cît mijlocul nasului, sau chiar la rădăcina adese ori.

Nu se poate zice ca Europeanii sînt singurii cari au trupul frumos, sînt mulți selbateci, cari s'ar putea foarte bine pune la întrecut cu Europeanii în privința frumuseței formelor și chiar de sigur ar întrece pe acei „civilizați“ (?) cari mulțămită traiului ne regulat și abaterilor de tot soiul ajung, în scurt timp, adevărate „căzături!“ Cu toate acestea mediteranienii au de obicei corpul foarte regulat, statura naltă sau mijlocie, gîtul bine format și gros în raport cu al altor tipuri, pulpele mari, piciorul bulbucă într'un chip frumos. — Europeanii de obicei se trec mai puțin cu vrîsa de cît Negrii sau alte tipuri de jos. — Craniul poate avea trustrile formele.

Acest tip poate fi împărțit în alte două sub-tipuri: a) „tipul blond“ și b) „tipul brun“, carele la rîndul lor se pot împărți și iese în alte sub-tipuri de mai mică însemnătate.

*) . Stricarea dinților se arată prin aceea că se fac bortoși, așa în cît a-erul și alte pricină ațînd nervul ce se află în dinte, produc acele dureri grozave, cunoscute de cea mai mare parte de oameni.

a) „Tipul blond.“ — Caracterile acestui tip cînd iese curat sînt: ochii albaștri, părul blond (galbăn albiu sau galbăn-auriu) și pielea albă română sau roșă mai mult, de culoarea singelui; espuși la soare blonzii căpătă culoarea cărămizei.

Ochii verzi, cenuși, gălbii, căprii deschiși, cu un cuvînt toate colorile deschise cînd se află împreună cu celelalte două caractere în privința pielii și a părului, caracterizază de asemenea tot pe tipul blond. Părul galbăn roșietec sau chiar roșietec curat, pre cum și castaniu, unit cu celelalte caractere, servește de asemenea pentru a caracteriza tipul blond; înse părul castaniu iese un caracter mai puțin sigur, căci pe de o parte iel iese un semn sigur de amestecare cu tipul brun, iar pe de alta fiind că se găsește și la alte tipuri deosebite de cel european. Părul roșietec nu tocmai tare iese tot un felu de păr blond, înse părul roș mai aprins, împreună cu petele numite „pistrue“ și cu alte particularități în privința formei trupului, arată tipul finez, sau o amestecare mai mult sau mai puțin mare cu dînsul. Culoarea pielii iese caracterul cel mai puțin însemnat; căci se schimbă foarte ușor atît prin amestecare, cît și prin împrejurările de traiu. Ochii albaștri sînt semnul cel mai sigur că cineva face parte din tipul blond sau cel puțin că iese amestecat cu acest tip.

În Islanda, Suedo-Norvegia (afară de Laponia) și Danemarca, tipul blond iese mai curat de cît ori uude; apoi țerile în care se află iearăși respîndit, vin în șirul următoriu: Olanda, Germania de Nord, Saxa, Belgia și Insulele Britanice. În Franța iese mai amestecat și se află respîndit, mai ales până la o linie ce se întinde cam de la „la Manche“ până la „Lyon“. Cu toate acestea se găsesc probe de amestecare cu tipul blond și mai la Sud, precum la „Basci“, cari, după Dr. Argellies, înfătoșază aproape jumătate de cazuri de ochi deschiși la culoare și aproape o treime de ochi albaștri, dovadă sigură de amestecare cu blouzi. Chiar și în Sudul Spaniei se găsesc urme de amestecare cu tipul blond.

În privința staturii tipul blond poate fi împărțit în două părți: unii sînt nalți, bine făcuți, și de obicei cam (cum s'ar zice în vorba familiară) „din topor“; alții din contra sînt delicați (în înțelesul ce se dă în românește acestui cuvînt). La toți blonzii, de obicei, obrazul iese lungăreț, nasul mare, drept și cu virful întrecînd puțin nările. Forma craniului nu iese hotărîtă din pricina amestecării cu alte tipuri, așa d. ex: Danezii sînt brachicefali de obicei, Normanzii mezocefali, Suedo-Norvegienii, Belgienii, Anglezii sînt dolichocefali; iar cît despre Germani, în înțelesul întîns ce dauiei acestui nume, sînt cu toate formele cra-

niene ce se pot închipui. Topinard înse zice că iese convins că tipul blond adevărat trebuie să fi fost dolichocefal.

Tipul blond curat s'a amestecat mai mult sau mai puțin, se află respîndit în 4 părți ale lumii (nu vorbim despre respîndirea întimplată în timpurile mai nouă, ci despre altă întimplată în timpuri cu mult mai vechi). Popoarele din acest tip au mare gust pentru strămutare.

În Asia după mărturiile mai multor scriitori se află localnici, cari pot fi socotiți ca făcînd parte din tipul blond. Așa „Klaproth, J. Barow“ și „Castren,“ citează Tătari Mandșu de culoare albă rumănă, unii cu ochii albaștri deschiși, cu nasul drept sau arcuit, cu barba foarte deasă și mare și cu părul brun. Între „Miaoțe“ din Sud-estul Chinei se află blonzi. În India mai ales „Katteei“ au cîte o dată părul de culoare deschisă și ochii albaștri. „Bisahuri“ de lângă izvorul Gangelui, au adese ori pielea foarte albă, cu toate că iese arsă de Soare, ochii albaștri, părul și barba buclate și de culoare deschisă sau chiar roșă (după descrierea lui „Fraser“). Mulți dintre soldații afgani au părul roș, ochii albaștri și culoarea pielii deschisă. Un popor, care locuiește la întrunirea munților Himalaya cu Hindu-Kho, iese caracterizat prin o statură mare, piele albă, ochii albaștri și păr castaniu; limba lor derivă din „sanscrita“ și tradițiunile amintesc strămutarea lor din Afganistan. În Damistan după spusele lui „Hayward“ sînt mulți cu părul castaniu, cu ochii cenuși, caprii său chiar albaștri. Între Kirgiji din Turchestan și Tagici din Persia se află oameni cu ochii albaștri sau cenuși. Osetii, Abasieni și Suani de pe coasta de mează-zi a Caucazului sînt cîte o dată cu părul blond, cu ochii albaștri și cu pielea albă.

În Africa de asemenea se află tipul blond. Așa în Algeria, Tunis, Maroc în insulele Canarie în Sahara pretutindenea în nordul Africei se află respîndit. Acest popor blond respîndit în Africa, iese pogoritoriū din poporul blond care pe la 1500 a. Hr. a năvălit în Egipt și apoi s'a respîndit în Africa de nord. Probabil că și blonzii din Sudul Spaniei, pre cum și Basicii provin din tipul blond din Africa, cît despre cazurile de păr de culoare deschisă în alte părți ale Africei, se pare că trebuie să le socotim ca niște cazuri de „albinismu“ (care n'are a face nimic cu tipul blond) sau se pot explica și prin obiceiul ce au unele dintre aceste popoare de a-și boi sau descolora părul.

(Va urma).

W.

*Cîrma baloanelor. *)*

După nenumărate încercări de a născoci baloane cari să se poată mișcă în aer ori în cotro am voi, s'a ajuns în sfîrșit la scop. Cel întâiu balon cîrmit a fost al lui Henry Giffard. Balonul nu ieră sferic ci lungăreț și ascuțit la amîndouă capetele: la cel dinainte și la cel de dinapoi. Lungimea lui ieră de 44 de metri iar grosimea la mijloc, de 12 metri. Incăperea lui ieră de 2500 de metri cubici. Aerostatul ieră învălit cu o împletitură și sub dînsul ieră legată o grindă de lemn la depărtare de 6 metri de balon. La capătul dinapoi al acestei grinzii ieră o pînză în trei colțuri cere se putea întoarce în jurul unei osi și slujea de cîrmă. La 6 metri sub grindă ieră mașina cu aburî așezată pe un pat de lemn. Prin ajutoriul aborului se puneau în mișcare două aripî cari făceau 110 învîrtituri pe minut. Balonul cu aburî descris aici a fost făcut la 1852 și încercat la 24 Septemvrie 1852 la hippodromul din Paris.

Henry Giffard s'a înălțat singur. Vîntul ieră foarte tare în ziua aceea, și nu ieră de gîndit să meargă asupra curentului, dar a reușit să se învirtească și să meargă nu tocmai în cotro îl mină vîntul. La înălțimea de 1500 de metri fu cu puțință să ție piept vîntului și să stee cîte puțin locului.

După ce stînse focul, Giffard se scobori fără nici o primejdie la Éancourt, lîngă Trappe.

La 1855 făcu descoperitoriul altă încercare dar și atunci bătea vînt tare și nu putu face altă cevă de cît la întăea rîdicare.

La 2 Fevruarie 1872 făcu Dupuy de Lôme altă cercare. Balonul avea o helice care trebuia să-l împingă lovind aerul cu aripele. In loc de mașină cu aburî se întrebuițară oameni în număr de șapte. Deși puterea întrebuițată ieră

*) Acest articol ieste o bucată din di-cursul inut de D-l G. Tisandier înaintea „Asociației științifice a Franței”.

prea mică totuși se reuși a merge nu tocmai în cotro bătea vântul.

Baloanele cu mașini de abori erau foarte primejdioase, căci se putea ușor întâmpla să se aprindă hidrogenul sau gazul de luminat cu care se umpleau și afară de acestea mașinile erau prea grele. Puterea oamenilor, cum s'a dovedit prin încercarea lui Dupuy de Lôme, este prea slabă. Acuma înse după descoperirile ce s'au făcut în privința mașinilor de mișcat electrice, problema baloanelor se pare deslegată. Mașinile cu abori mai aveau și alta lipsă, adică că arzînd cărbunii și pierzînd neconținut abori de apă și acid carbonic făceau ca balonul să se tot rîdice. Cele electrice n'au nici această lipsă. D-l Gaston Tissandier încă de pe la 1881 se îndeltnici cu întrebuintarea electricității la cîrmuirea și mîncarea baloanelor. Iată și o experiență: Frații Tissandier făcură un aerostat lung de 3 metri și jumătate și gros de 1 metru și treizeci de centimetri la mijloc. În luntrișoara lui, ieră un mișcătoriū dinamo-electric lucrat de Trouvé în greutate numai de 200 de grame și care punea în mișcare o helice cu două aripi foarte ușoare cu dimetru de patru decimetri. Electricitatea se producea prin lucrarea a două pile secundare, făcute de Gaston Planté. Cu pilele de cari am vorbit mașina lucră zece minunte. Implură balonul cu hidrogen curat, puseră mașina în mișcare și-i dădură drumul. Îndată se rîdică și începū a se mișcă prin aer cu o iuțală de doi metri pe secundă. Aerul ce-i drept ieră liniștit, dar ori cum se dovedise că se pot face baloane cari să se miște prin aer sub împingerea helicei.

Acuma lucrează Domnii Tissandier la un balon mare cu care au de gînd să se rîdice în aer și să cerce, dacă vor putea să se miște în ori ce parte ar voi și ce iuțală vor putea dobîndi. În „Revue scientifique“ No. 11 de la 17 mart 1883, după care am luat amănuntele înșirate până aici, sînt descrise și figurate: mașina dinamo-electrică și helicea. Mașina descrisă ieste cea mai pu-

ternică din toate cîte se pot închipui ca avînd aceeași greutate. Balonul la care se lucrează acuma va fi lung de 27 de metri și gros la mijloc de 9 metri și va sta cu axa cea lungă orizontală, ca la toate cele descrise până aice.

D-l Gaston Tissandier spune că toate pregătirile vor fi isprăvite până pe la sfîrșitul anului și că atunci se va face încercarea și crede că vor căpăta o iuțală de 4 metri pe secundă într'un aer liniștit. Cînd aerul se va mișca mai încet de cît balonul atunci se va putea călători în toate părțile și întoarce la locul de unde s'a plecat.

Cu baloane mai mari se va putea căpăta și iuțală mai mare și prin urmare se va putea călători și în potrivă vînturilor obișnuite. Prin calcule arată D-l G. Tissandier că un balon lungăreț, care ar avea încăpere de 3069 de metri cubici și mașini potrivite pentru dînsul ar putea să aibă iuțală de 7 metri pe minută sau de de 25 kilometri pe ceas. Călătorii în mijlocul furtunelor înse vor fi cu neputință până ce nu se vor putea avea baloane cu iuțală de 80 sau 100 de metri pe secundă. Cum stau astăzi lucrurile, ieste cu neputință. Cu baloane cu încăpere de 30,000, 50,000, 100,000 de metri cubici, zice D-l Tissandier, s'ar putea căpăta iuțeli ca a trenurilor express și s'ar putea învinge mai toate vînturile. Ținînd samă de înaintările meteorologiei, care va ajunge în curînd să prevestească furtunile cu cîte va zile înainte, negreșit că putem fi siguri că nu va trece mult și se va călători cu baloanele tot așa de mult ca și cu trenurile și vapoarele.

Cetim prin jurnale că se pregătește în America o expediție la polul nordic cu baloane, de bună samă înse că nu cu baloane după sistemul lui Tissandier. Dacă baloanele Americanilor au măcar mașini de vapor sau alte mijloace, de mișcare nu știm. Un lucru ieste sigur că îndată ce se va reuși a cîrmui și a mișca baloanele, orizontal prin aer, polul nordic și cel sudic nu vor rămănea necunoscute.

S. G.

Conferințele de la Universitate

În sala Universității s'au început conferințele obișnuite, ca și anul trecut, vom da și acuma samă în scurt despre cele spuse de Domnii cari și-au luat această sarcină

Duminică la 27 Februarie a vorbit Dl. Xenopol despre „Carpați și despre Dunăre“. În privința Carpaților, a apărut ideile ce a mai făcut cunoscute printr'un studiu al D sale despre poziția geografică a Românilor, studiu publicat în „Convorbiri Literare“.

D-sa a susținut că națiunea română s'a dezvoltat în Carpați și că numai așa se poate înțelege de ce găsim așa de neînsemnate deosebiri între Românii din toate provinciile locuite de dinșii și mai ales între cei de a stînga Dunărei. Dl. Xenopol se ține de ideea că Românii n'au părăsit Dacia lui Traian sub împăratul Aurelian, ci că au ramas pe loc și numai sau strîns în munți dinnaintea năvălirii barbarilor și după ce s'au liniștit lucrurile și s'au înmulțit prea tare în munți s'au scoborît din nou la șesuri și au format principatele. În privința acestei idei ar fi foarte multe de zis și ieu din partea mea o cred greșită, căci în Carpați nu s'ar fi putut face o nație cu unitate așa de mare cum spune Dl. Xenopol, căci comunicațiile fiind foarte grele și Carpații formînd o șușeniță îngustă mai de grabă ar fi bucățiț nația și limba romîună în sute de grupe deosebite. Apoi numele de locuri, etc tocmai în Carpați nu sînt mai romîne de cît în șesuri, din potrivă mai toate-s streine. Pe urmă din punctul de vedere economic, traiul unei nații numeroase ar fi fost greu de tot în Carpați, cînd șesurile ierau locuite sau mai bine pustiite de barbari.

În privința reului ce ne-au făcut Carpații ne spune Dl. Xenopol, că de cînd s'au scoborît Românii din munte la șesuri, s'au desfăcut în două bucăți și că deosebirile ar fi ajuns așa de mari între cei de peste Carpați și între noi în cît ar trebui o încordare foarte mare a simțului patriotic pentru a realiza „Dacia viitoare.“ Ieu cred, că nu lipsa de sentimente patriotice împiedecă această unire, ci puterea Austriei, căci mi se pare că tot așa de greu ne-ar veni a luă Besarabia și Bucovina ca și Transilvania, etc, măcar că de cele dintău nu sîntem despărțiți prin Carpați. Altă piedecă mai ieste poporul de jos, care de bună samă că nu-și va pune vieța în cumpănă, dacă va vedea că va fi de dînsul tot așa de reu în Dacia viitoare ca și sub Împărățiile streine. Negreșit că vînzarea a sătenilor cu doba în „România neatîrnată“ nu va deșteptă mare dorință de a se uni cu noi.— Aice-i punctul primejdios, aice trebuie căutat leacul și pîrghia.

Despre Dunărea ni s'a spus cum din pricina iei am fost scutiți de a fi înghițiți de Ruși ori de Austriaci. Apoi ni s'a explicat chestia Dunărei, care pricinueste atîta bătae de cap oamenilor noștri politici. Dl. Xenopol ne-a arătat că Austria ieste silită se aibă priveghere asupra Dunărei de jos pentru că așa cer interesele sale economice (adecă interesele fabricanților și comercianților din Austria). Tot ast-feliu interese economice împing pe Rusia să pue mîna pe gurile Dunărei ca să oprească, de va putea, comerțul austriac. România la rîndul iei are tot interese economice la Dunărea, mai ales ar avea interes să aibă comerț național și să nu i se poată face concurență de cel austriac. Adecă și în România tot interesele burgheziei noastre tinere sint în luptă cu ale Austriei; deși Dl. Xenopol se pare a crede că chestia Dunărei ar fi pentru noi o chestie numai de demnitate națională.

Ce va urmă din această luptă de interese între burghezia austriacă și românească, nu știm și nici Dl. Xenopol nu ne spuse.

* * *

Duminecă la 6 Mart Dl. Dimitrescu a ținut o conferință despre „Idei și Ideal“. D-sa a arătat mai întăiu că oamenii nu se ieu numai după folos ci și după lucruri menite a-i arătă mai fericiți, mai mulțămiiți, mai bogăți de cît sint. Ne-a spus că luxul se explică în acest chip și că s'a dovedit că straele au fost de la început cu podoabă și nu ca apărătoare în potriua frigului, ploei, etc. Pentru a sprijini acest punct de vedere, D sa ne cită un fapt observat de englezul Speeke în Abisinia. Bărbații aveau mantale frumoase și se fuduleau cu diusele cînd ieră timp frumos, îndată înse ce începea a plouă se desbrăcau de diusele și le stringeau ca să nu se strice și voeau mai bine să sufere ploaea și frigul de cît să-și strice podoabele. În această privință are dreptate Dl. Dimitrescu exemplele nenumărate și s'ar putea scoate din Sociologia lui Letourneau dovedesc că straele s'au născocit numai pentru podoabă și nu pentru pudoare ori pentru nevoie. S'ar putea vedea și la țerancele cari vin desculțe până la barieră și după ce intră se în altă pentru a se arătă mai cum se cade tirgoveților, lumei.—Dar mi se pare ca cele spuse de D-sa despre lux vor fi făcut pe mulți și multe să-și închipe îndreptățit luxul ce fac. Așa mi s'a părut mie credința ascultătorilor. N'ar fi stricat o lămurire.

Mai departe Dl. Dimitrescu arătă că noi ne facem prin observație, etc, o lume „subiectivă“ adecă o lume „ideală sau de idei“ care nu corespunde cu realitatea, dar că nevoile vieței ne

silesc a ne scobori din lumea ideilor în a lucrurilor practice.

Aice arată Dl. Dimitrescu deosebirea între școala idealistă și cea realistă. Idealiștii ne arată în lucrările lor de artă idealuri fără să ție samă de chipul cum se petrec lucrurile în realitate, pe când realiștii întrupează idealurile așa cum se găesc întrupate în lume și țin samă de pătura socială în care se află individul, de familie, de creștere, de exemple, în sfârșit de toate înriuririle: Ne înfășoșază oameni vii și nu păpuși pe cari le mișcă după teza de demonstrat. Dl. Dimitrescu crede că în fie ce artă ieste o parte ideală și o parte reală, fără parte ideală, zice D-sa, nu poate fi artă.

D-sa se hotărește pentru mișcarea literară numită „naturalistă“, adică cu alte cuvinte spre desperarea celor de la „Școala română“ din Ploești, numărul „selbategilor de la Iași“ nu se mărginește numai la cei de la Contemporanul! Domii de la Ploești își închipuiseră că mișcarea naturalistă ieste socialistă și ieată un profesor de la Universitate care nu poate fi bănuir de socialism, că se hotărește pentru mișcarea naturalistă!

Deși ieu nu împărtășesc ideile D-lui Dimitrescu în totul, dar cred că trebuie să aștept încă o conferință a D-sale despre „Subiectivism în artă“ pentru a arată ce cred ieu că ieste naturalismul și în ce mă deosebesc de Dl. conferențiar.

Verax.

Despre Familie

Din toate părțile sîntem invinuiți că am fi pentru nemicirea familie-i, că am voi să fie femeile comune, adecă ale tuturor, că noi, am voi să nu joace nici un rol iubirea în formarea familiilor și mai știu cîte nu născocese oameni de acei cari se cred în stare a vorbi de ori ce lucru pentru cuvîntul că au un jurnal în care li se publică tot ce înșiră pe hîrtie. Invinuirii ni s'au făcut prin ziarul „Romanu“ de la Roman; prin „Școala română“ pe la Ploești, prin „Binele public“ de la București și prin altele mai mărunte. A discuta cu fie care aparte mi se pare de prisos, mai bine cred că va fi dacă vom publică un studiu despre familia de acuma la toate po-

poarele de astăzi cît și despre calea pe care au mers oamenii de au ajuns așa cum îi aflăm acum în lumea civilizată și apoi după toate acestea să arătăm cum familia nu poate să-și oprească dezvoltarea și cum va lua forme din ce în ce mai desăvîrșite și mai morale. În acest articol mă voi sprijini pe Sociologia lui Herbert Spencer *) și pe a lui Letourneau. **) Pentru a dovedi că forma dorită de noi pentru familie, este mai morală de cît cea de acum ieară-și mă voi ajuta teoria morală a lui Herbert Spencer.

Înainte de toate, cercetările făcute la selbatecii de astăzi dovedesc că multe din sentimentele ce ni se par nouă cele mai firești, lipsesc cu desăvîrșire la mulțime de popoare. Așa de pildă sentimentul pudorii lipsește la multe triburi până la așa grad că toți înblă cu desăvîrșire goi fără să se rușineze cîtuși de puțin. Aiurea se află popoare cari cunosc oare care îmbrăcăminte, dar nu se acopăr de rușine ci pentru a se iufumuseța. Damele din insulele Sandwich, aproape civilizate pe jumătate, îmbrăcate europenește chiar, nu se sfieau a se desbrăcă goale de tot, de a-și pune pe cap rochia cea de mătase, încălțămintele și cortelul și de a înnotă în asemenea stare cătră corăbiile europene și numai după ce se sueau deasupra se îmbrăcau. Alt fapt tot de acest fel și care dovedește lipsă de pudoare este următorul: Călătoriul Chailu dăduse o bucată de stofă foarte frumoasă la coloare unei regine tinere a tribului Apingilor, regina se desbrăcă îndată în fața călătoriului ca să cerce cum îi va șede cu stofa cea nouă! Fapte de acestea am putea citi cît de multe, în Sociologia lui Letourneau sînt destule, am luat numai pe cele două de mai sus.

---

*) Principes de Sociologie par Herbert Spencer.

**) Bibliothèque des sciences contemporaines. La Sociologie d'après l'Éthnographie par le Dr. Charles Letourneau. Paris C. Reinwald, Libraire-Éditeur. Rue des Saints-Pères. 15. 1880.

Din acest fapt trebuie să scoatem concluzie că în deșert ne-am încercă a ne închipui pe selbateci fără a-i studia. Numai prin cercetări vom află cum sînt și ce gîndesc. Aceeași metodă trebuie să o întrebuițăm și pentru familie.

În societățile primitive iară în tocmai ca și la animalele cari nu leagă nici o simțire de rușine de relațiunile sexuale.

Se poate dovedi că mai pretutindenea înaintea de alte forme de relațiuni sexuale a fost o vreme cînd trăeau în promiscuitate, adică în amestecul cel mai complet. Asta ieste forma cea mai înjosită de relațiuni sexuale și tocmai pe aceasta ne învinuiesc unii oameni „ghibaci“ că am dori-o pentru societatea viitoare. Cum că asemenea promiscuitate se află la mulțime de popoare ne dovedesc descriirile călătorilor. Chiar la acele la cari se vede un felu de căsătorie, în adevăr numai așa merge vorba, căci căsătoriile nu țin mult și bărbatul femeii îi dă o bătaie, o alungă și căsătoria s'a sfîrșit. Une locuri obișnuiesc a face tot așa. Pe urmă mai în toate părțile ieste obiceiul că bărbatul poate da din prietenie sau cu plată femeii lui altora, pe un timp. Desfrînarea sub toate formele se întîlnește mai pretutindenea începînd de la Eschimoși, până la locuitorii Polineziei.

La unele popoare ieste obiceiul ca fetele să se prostituească pentru a-și strînge zestre și apoi să se mărite și prostituția nu se pare rușinoasă nimăru. La alte popoare se fac căsătoriile toate la o zi hotărîtă dar înainte de acea zi trăesc un timp în promiscuitatea cea mai desăvîrșită. Se pare că s'a privit ca un furt cînd bărbatul voea să fie numai a lui o femeie. Letourneau ne spune că viața femeii australiene ieste o prostituție fără de capăt. În unele locuri așa ieste de înrădăcinată deprinderea promiscuității în cît un bărbat se socotea insultat dacă vre o fată nu-l voește și se întîmplă că-și răzbună omorînd'o. Din acest fapt și din altele urmează că în societățile inferioare femeile sînt oareși cum pro-

prietatea colectivă a tribului, ca niște dobitoace de muncă și cu cari se pot gustă și alte plăceri. Numai prin faptul promiscuității primitive ne putem explica obiceiurile cunoscute de a cere prin legi ca femeile să se prostituească religioasă măcar o dată în viața lor. Așa Letourneau citează pe Lidiane, cari trebuiau să-și îndeplinească această îndatorire înainte de măritare în Hagneu „locul jertfirei feceriei,” Babilonienele trebuiau să se prostituească o dată în viață, pentru bani, în templul Mylitté. Chiprioții își tremeteau fetele să se prostituească pe malul mării, jertfind „feceria” lor zeiței Venus.

Intreg pământul ieste o casă de prostituție urieșă și lipsa de pudoare ieste aproape generală. Unde se vede oare care oprire de la instinctele lor firește cele mai multe ori bărbații o impun cu sila femeilor lor. Bine înțeles că pentru dinșii își păstrează cea mai mare libertate. În numărul viitorii vom vedea, cum s'au dezvoltat feliurite feliuri de familii din promiscuitatea de la început

(Va urmă).

I. Nădejde.

PRELEGERI POPULARE DE DUMINICA

Sala Universității de Iași

---

1. Duminică 27 Febr.—Dunăre și Cărpați . . . A. C. Xenopol
  2. Duminică 6 Martie—Idee și Ideal . . . C. D. Dimitrescu
  3. Duminică 13 Martie—Morala în roman și teatru . . . G. Panu
  4. Duminică 20 Martie—Libertate, egalitate și fraternitate. P. Missir
  5. Dum. 27 Mart—Principiul subiectivității în artă . C. D. Dimitrescu
  6. Duminică 3 April—Politică și știință . . . G. Panu
  7. Duminică 10 April—Teoria lui Roessler . . . A. D. Xenopol
- Prelegerile se țin de la 2—3 oare p. m.
-